

“TIL – MILLAT QIYOFASINING BIR BO‘LAGI”

Berdiyeva Zebo Uralovna

TosDavTU Termiz filiali

“O‘zbek va xorijiy tillar” kafedrasini mudiri, dotsent

Pardayev Og‘abek Baxtiyor o‘g‘li

TDTU Termiz filiali Davolash fakulteti

1-bosqich talabalasi.

ogabekpardayev428@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada tilning millat hayotidagi o‘rni, uning milliy o‘zlikni shakllantirishdagi ahamiyati, ma’naviyat va madaniyat bilan uzviy bog‘liqligi ilmiy manbalar asosida tahlil qilinadi. O‘zbek tilining tarixiy taraqqiyoti, davlat tili sifatidagi maqomi hamda globallashuv sharoitida tilni asrash masalalari yoritiladi. Til millat qiyofasining asosiy ko‘zgusi ekani dalillar asosida ochib beriladi.

Kalit so‘zlar: til, millat, milliy o‘zlik, ma’naviyat, madaniyat, davlat tili, o‘zbek tili, globallashuv.

Kirish.

Til insoniyat tarixida eng muhim ijtimoiy hodisalardan biri hisoblanadi. U nafaqat aloqa vositasi, balki millatning ruhiy dunyosi, tafakkuri, qadriyatlarini va tarixini aks ettiruvchi asosiy omildir. Har bir xalq o‘z tilida fikrlaydi, o‘zligini anglaydi va ma’naviy merosini saqlaydi. Shu bois til – millat qiyofasining ajralmas bir bo‘lagi hisoblanadi.

O‘zbek ma’rifatparvari Abdulla Avloniy tilni millat hayotining asosi sifatida baholab, uning tarbiya va ma’naviyatdagi o‘rnini alohida ta’kidlagan. Darhaqiqat, til millatning ichki dunyosini namoyon etuvchi asosiy mezondir. Agar millat o‘z tiliga e’tiborsiz bo‘lsa, uning ma’naviy qiyofasi ham zaiflashadi.

Maqolaning maqsadi – tilning milliy o‘zlik va jamiyat taraqqiyotidagi o‘rnini ilmiy asosda yoritish hamda o‘zbek tilining bugungi rivojlanish bosqichlarini tahlil qilishdan iborat.

Asosiy qism.

1. Til va milliy o‘zlik masalasi.

Til – milliy o‘zlikni belgilovchi asosiy omildir. Inson o‘z ona tilida fikrlash orqali o‘z millatining dunyoqarashini qabul qiladi. Til xalqning ko‘p asrlik tajribasi, urf-odatlarini, qadriyatlarini va mentalitetini o‘zida mujassamlashtiradi.

Buyuk mutafakkir Alisher Navoiy o‘zining **“Muhokamat ul-lug‘atayn”** asarida turkiy tilning boyligi va ifoda imkoniyatlarini ilmiy asosda isbotlab bergan. U turkiy tilni kamsitish fikrlariga qarshi chiqib, milliy tilni himoya qilgan. Bu asar o‘zbek tilining tarixiy qadr-qimmatini ko‘rsatib beruvchi muhim manbadir.

Til yo‘qolsa, millat ham o‘z qiyofasini yo‘qotadi. Tarixda ko‘plab xalqlar tilini yo‘qotgani sababli madaniy mustaqilligini ham boy bergan. Shu bois ona tilini asrash milliy xavfsizlik darajasidagi masaladir.

2. Til va ma’naviyat uyg‘unligi.

Til – ma’naviyat ko‘zgusi. Xalq og‘zaki ijodi, maqollar, matallar, dostonlar, tarixiy manbalar til orqali avlodlardan avlodga o‘tadi. Har bir ibora va so‘z ortida xalqning dunyoqarashi mujassam.

O‘zbekiston Respublikasining Birinchi Prezidenti Islom Karimov **“Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch”** asarida tilni milliy ma’naviyatning tayanchi sifatida baholagan. Uning fikricha, milliy tilni rivojlantirish – mustaqillikni mustahkamlash demakdir.

Til inson tafakkurini shakllantiradi. Qaysi til boy va rivojlangan bo‘lsa, o‘sha jamiyatning fikrlash darajasi ham yuksak bo‘ladi. Shu sababli nutq madaniyatini oshirish, adabiy til me‘yorlariga rioya qilish muhimdir.

3. O‘zbek tilining davlat tili sifatidagi maqomi.

1989-yil 21-oktabrda **“Davlat tili haqida”**gi Qonun qabul qilinishi o‘zbek tilining ijtimoiy-siyosiy mavqegini mustahkamladi. Mustaqillikdan so‘ng til siyosati davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishiga aylandi.

Bugungi kunda o‘zbek tili nafaqat respublika hududida, balki xalqaro maydonda ham o‘z mavqegini mustahkamlab bormoqda. O‘zbek tilida ilmiy tadqiqotlar, xalqaro konferensiyalar, adabiy asarlar yaratilmoqda.

Prezident Shavkat Mirziyoyev tomonidan o‘zbek tilining nufuzini oshirish, uni xalqaro miqyosda rivojlantirish bo‘yicha qator farmon va qarorlar qabul qilingan. Bu esa tilning jamiyat hayotidagi o‘rnini yanada mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

4. Globallashuv sharoitida til masalasi.

Bugungi globallashuv davrida chet tillarining keng tarqalishi milliy tillarga ma'lum darajada ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, yoshlar nutqida xorijiy so'zlarning ko'payishi kuzatilmoqda. Bu jarayon tabiiy bo'lsa-da, ona tilining boy imkoniyatlarini unutmaslik lozim.

Tilni rivojlantirish uchun:

- adabiy til me'yorlarini mustahkamlash;
- ilm-fan va texnologiya sohasida o'zbekcha terminologiyani boyitish;
- ommaviy axborot vositalarida til madaniyatiga rioya qilish;
- yoshlar orasida kitobxonlikni kengaytirish zarur.

Xulosa.

Til – millat qiyofasining asosiy belgisi, uning ma'naviy va madaniy ko'zguvidir. Ona tilini asrash va rivojlantirish har bir fuqaroning muqaddas burchidir. O'zbek tili asrlar davomida shakllanib, boyib kelgan va bugungi kunda mustaqil davlat ramzlaridan biri sifatida yuksak qadrlanmoqda.

Globallashuv jarayonida ham milliy tilni asrab-avaylash, uning nufuzini oshirish, ilm-fan va texnologiya sohasida keng qo'llash muhim vazifa bo'lib qoladi. Tilga hurmat – millatga hurmat demakdir.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Abdulla Avloniy. *Turkiy guliston yoxud axloq.* – Toshkent: O'qituvchi, 1992.
2. Alisher Navoiy. *Muhokamat ul-lug'atayn.* – Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyat, 1983.
3. Islom Karimov. *Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch.* – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
4. Shavkat Mirziyoyev. *Milliy taraqqiyot yo'lida qat'iyat bilan davom etamiz.* – Toshkent: O'zbekiston, 2017.
5. Rustamov A. *O'zbek tili nazariyasi asoslari.* – Toshkent: Fan, 2005.
6. O'zbekiston Respublikasi "Davlat tili haqida"gi Qonuni. – 1989-yil 21-oktabr.
7. Mahmudov N. *Til va jamiyat.* – Toshkent: Ma'naviyat, 2010.
8. O'zbek tilining izohli lug'ati. – Toshkent: O'zbekiston Milliy ensiklopediyasi, 2006.